

Universitätsbibliothek Wuppertal

Mavricii Havptii opvscvla

Haupt, Moriz

Lipsiae, 1875

V

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-5425](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-5425)

bilem orationem non respuit: dixit enim ecl. 4, 84 s. *sunt nobis mitia poma, Castaneae molles, et pressi copia lactis*, ge. 4, 438 *Pleiadas Hyadas claramque Lycaonis Arcton*. sed Ovidium in hac re elegantiae studiosissimum fuisse deprehendi. nam met. 2, 453 inepte multi scribunt *Pyroëis, Eous et Aethon* quasi paeon esse possit *Pyroëis*, qui autem puncta ista vocales dirimentia sustulerunt, tamen non satisfecerunt arti Ovidianae: scripsit Ovidius quod Heinsius et codices aliquod habere et agnoscere scholiastam Statii Theb. 3, 403 tradit, *Pyroëis et Eous et Aethon*. in arte amatoria, 3, 677, simpliciter probari nequit quod in codicibus quibusdam legitur, *Accedant lacrimae, dolor et de pellice questus*: quanquam ne alterum quidem quod libri habent verum videtur, *Accedant lacrimae, dolor et de pellice fictus*. scripsisse poetam suspicor *Accedant lacrimae et dolor et de pellice questus*. denique non satis diligens fuit uterque nuper tristium editor. nam quod scripserunt 3, 4, 57 *Ante oculos errat domus, urbs et forma locorum* non eam orationis aequalitatem continet quam, ut dixi, Ovidius diligentissime observavit. sensit hoc qui scripsit quod in codice Berolinensi est *urbsque et forma locorum*, sensit fortasse etiam Heinsius: sed quid reddendum sit poetae ex codicum discrepantia elicere non possum.

V

Confirmata igitur quantum necessarium esse mihi videbatur Catulliani carminis emendatione ad copulativarum particularum collocationem, ut promisi, accurate disputandam progredior. ac primum quidem Catullum eas a proprio earum in oratione loco nusquam removisse ita demonstrabo ut grammaticorum errores refellam. sed non tangam levissima omnia et indigna refutatione. verbi causa versiculum qui carmini 68 (p. 62, 31) ut compleretur lacuna additus est, *Omnibus et triviis vulgetur fabula passim*, non esse scriptum a Catullo constat et dixi de eo quaest. Cat. p. 42 [*sup. pg. 50*]: quod autem carm. 64, 273 (p. 54, 44)¹ Is. Vossius³³ scribendum coniecit *leni et resonant plangore cachinni*, probatum illud a Valckenario ad Eur. Hipp. p. 293, refellere nihil opus est, cum quasi proprium in comparationibus habere locum parentheses vel Homericas aut Vergilianas exempla satis ostendant.

Sed in carmine 54 (p. 26, 43 ss.) manifesto depravatum est quod in libris legitur,

*Lingua sed torpet, tenuis sub artus
 Flamma demanat, sonitu suopte
 Tintinant aures, gemina teguntur
 Lumina nocte.*

neque Sappho similiter dixit neque Catullus tam inepte locutus est: nam quod quidam ait geminam noctem esse densissimam caliginem, non loquuntur ita Latini. itaque recte quidem Leonhardus Spengelius mutatione aliqua opus esse intellexit, sed non recte putavit scripsisse poetam *gemina et teguntur Lumina nocte*. hoc enim si recipimus, remanet versuum quoddam incommodum, in quo neminem offendisse miror. nam orationis incisio cum versus caesura ter in eadem strophæ congruit, *Lingua sed torpet, Flamma demanat, Tintinant aures*: indignum hoc arte Catulli est neque quicquam consimile apud Horatium invenitur. quare pulchra est Iohannis Schraderi, viri præstantissimi, emendatio, *Tintinant aures geminae*, et pulchre variato verborum ordine hæc annectuntur, *teguntur lumina nocte*. geminas aures multi dicunt et sæpe ita ut abundet adiectivum, quale apud Catullum est *carm. 63, 75 (p. 44, 19) Geminas deorum ad aures nova nuntia referens*, sed hic *Tintinant aures geminae* graviter dictum est atque ut comparari quodam modo possint quæ in dissimili admodum libro leguntur. hæc dico ex vulgata librorum sacrorum interpretatione, 1 reg. 3, 11 *ecce ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinnient ambae aures eius*, et 4 reg. 21, 12 *ecce ego inducam mala super Ierusalem et Iudam, ut, quicumque audierit, tinniant ambae aures eis*.

Deinde *carm. 64, 12 ss. (p. 42, 19 ss.)* Argo navis cursum instituens describitur,

34 *Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor
 Tortaque remigio spumis incanduit unda,¹
 Emersere feri candenti e gurgite vultus
 Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.*

non sic locutum esse Catullum nemo dubitabit: quanquam fuerunt non nulli adeo pulchri sensu destituti ut *feri vultus monstrum* Argo dictam esse opinarentur aut alia somniarent magis etiam vana. rectius iudicavit Mitscherlichius cum *et post Aequoreæ* inserendum esse putaret. tum *feri vultus* esset Tritonum hippocamporum similiumque monstrorum marinorum: sed clarius locutus esset Catullus. dubitari autem non potest

quin idem quem antea commemoravi Schraderus verum assecutus fuerit, *Emergere freti* (nam hoc magis placet quam altera eius coniectura, *fero*) *canenti e gurgite vultus Aequoreae monstrum Nereides admirantes*. emergendi verbum potissimum cum *se* pronomine coniungitur: sed potuisse ei etiam alius vocabuli accusativum casum adiungi per se satis credibile est, et dixit hoc, opinor, modo dirarum scriptor quem Valerium Catonem esse putant v. 55 ss., *Nigro multa mari dicunt portenta natate, Monstra repentinis terrentia saepe figuris, Cum subito emersere furenti corpora ponto*.

Denique vitium sane est in carminis 62 versu 55 (p. 38, 23), *Multi illam agricolae, multi accollere iuveni* (nam qui possint accollere vitem?), sed Itali rectissime scripserunt *collere*, quod sinceri codices versu 53 habent (*Hanc nulli agricolae, nulli collere iuveni*), cum in antiquissimo codice Thuani utrobique scriptum sit *collere*. contra qui scripserunt *multi ac collere iuveni* et antea *nulli ac collere iuveni* et defensitarunt hoc postquam Lachmannus Italorum coniecturam commendaverat, in una parvula voce quattuor errores commiserunt. primum enim congruere debet horum versuum forma cum eis quae in stropha virgines cecinerunt, *Multi illum pueri, multae optavere puellae* et *Nulli illum pueri, nullae optavere puellae*: deinde omnino debile est istud *ac*: tum non collocat ita Catullus copulativam coniunctionem: denique cum saepe numero hac particula uteretur, nusquam tamen eam ante *c g q* litteras posuit nisi coniunctam cum antecedente *simul*, id quod bis apud eum invenitur, carm. 64, 86 (p. 45, 3), *Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo*, eiusdemque carminis versu 447 (p. 47, 4), *Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est*.¹

35

Sed hic paulum consistam, ut hunc locum accuratius pertractem. nam quod dixi non collocari *ac* particulam ante *c g q* litteras, id non tantum ad Catullum pertinet. dixerunt de hac re Burmannus atque Oudendorpius ad Caesarem, Michael Heusingerus emend. p. 456, alii: hodie talia fere neglegunt aut negant, argumenta requirentes et ratiunculas concludentes ubi ante omnia accurata usus observatione opus est. veluti Handius Turs. 4, 457 veritatem regulae negat propterea quod *iccirco* et *accipere* et similiter multa dicantur. possit aliquis opponere propter hanc ipsam rem vitatam esse istam particulae collocationem,

ne coirent pronuntiatione vocabula: non dictum esse *ac coluere*, ne audiretur *accoluere*: sed, ut dixi, rationibus in tali re non multum efficitur. diversam scriptorum consuetudinem nondum satis exploravi, sed poetas bonos ante illas litteras *ac* particulam non posuisse docere posse mihi videor. de Vergilio certo constat: in Horatii versu sat. 1, 3, 58 falsus esse videtur coniectura Bentleius, cum scriberet *Tardo ac cognomen pingui damus*: quod plerique scripserunt, *probus quis Nobiscum vivit, multum demissus homo, illi Tardo cognomen pingui damus*, intellegi posse largior, modo ne cum Orellio atque aliis *multum demissus homo* ad reprehensionem pertinere existimes, multo enim rectius probi et demissi vocabula coniunxerat Bentleius: sed cum in antiquissimo codice Blandiniano, a quo sine summa necessitate non discedendum est, Cruquius invenerit *ille*, Bentleius autem recte sensisse videatur quam male tardi et pinguis vocabula a se separarentur, puto Bentleium in particulae forma errasse, de reliquis iudicasse verissime. nam scripsisse videtur Horatius *Probus quis Nobiscum vivit, multum demissus homo ille: Tardo et cognomen pingui damus*. Lucretius *simul ac* particulas ante *g* litteram habet 6, 440, *Quam simul ac gravidam detrudit ad aequora ponti*: nec potuit aliter dicere, cum ignoraret pariter atque Catullus et Horatius *simul ut* particularum coniunctionem, qua sola usum esse Vergilium egregius litterator Fridericus Iacobus animadvertit (ad Prop. p. 466). eisdem particulis usus est non nunquam, sed raro, Cicero: quod Madvigius dixit ad libros de fin. p. 203 et 869. sed abstinuit eis Ovidius: quare ante *c* litteram *simul ac* posuit met. 15, 398, *Quo simul ac casias — substravit*.

36 praeter hanc dicendi formulam non¹ posuit Lucretius *ac* particulam ante istas litteras: sed opus est ut rectius emendentur eius libri quam et in hac re factum est et ubi editores in eadem particula ante vocalem collocata (1, 889. 5, 343), quid codices admonerent plane securi, acquieverunt. nam 6, 324 adeo ex coniectura scriptum est *Ac celeri ferme pergunt tibi fulmina lapsu*: quod in codicibus est *At* nullo periculo mutatum erat in *Et*. similiter 3, 416 ex uno codice sumptum est *Laetitiae motus ac curas cordis inanis*: in ceteris omnibus *et*, quod verum est, legitur. eiusdem libri 3 versu 438 s. scribunt *Crede animam quoque diffundi multoque perire Ocius ac citius dissolvi in corpora prima*: verum *ac citius* incerta auctoritate nititur: novi codices, et unum

manibus teneo, in quibus scriptum est *et citius*. denique 1, 280 ss. hodie hoc legimus, *Nec ratione fluunt alia stragemque propagant Ac quom mollis aquae fertur natura repente Flumine abundanti*: sed optimi omnium praeter Gottorpiensem codices Lugdunenses *Et* habent, de Gottorpiensi mihi non constat. atqui verissimum est illud *Et*. similiter dixit Lucretius 3, 1092 ss. *Nec minus ille diu iam non erit, ex hodierno Lumine qui finem vitae fecit, et ille, Mensibus atque annis qui multis occidit ante*, 5, 1078 ss. *Postremo genus altituum variaequae volucres, Accipitres atque ossifragae mergique, marinis Fluctibus in salso victum vitamque petentes Longe alias alio iaciunt in tempore voces, Et quom de victu certant praedaque repugnant*, 2, 444 ss. *Neu simili penetrare putes primordia forma In naris hominum, quom taetra cadavera torrent, Et quom scena croco Cilici perfusa recens est, post quae statim haec sequuntur, Neve bonos rerum simili constare colores Semine constituas, oculos qui pascere possunt, Et qui compungunt aciem lacrumareque cogunt.* de Ciceronis sermone Madvigius dixit p. 177.

Itaque cum Lucretius Catullus Vergilius Ovidius et, ut hunc statim addam, Propertius non posuerint *ac* particulam ante *c g q* litteras, nisi quod Lucretius Catullus Ovidius *simul ac* non poterant non nunquam aliter collocare, num credibile tibi videtur elegantissimum poetam Tibullum, apud quem copulativum *ac* tantum hodie legitur (1, 3, 87 et bis 1, 5, 72) et semel comparativum (*aeque ac* 4, 12, 2), in tam raro particulae usu ita sibi indulgisse ut bis eam ante *c* litteram collocaret? nam in tertio libri 37 primi carmine haec dicuntur [v. 87], *Haec tibi fabellas referat positaeque lucerna Deducat plena stamina longa colo, Ac circa gravibus pensis affixa puella Paulatim somno fessa remittat opus.* sed quantum incertum est utrum *At an Ac* scriptum fuerit in codice archiepiscopi Eboracensis, aptum tamen videtur esse *At* et ab ipso Tibullo profectum. in quinto carmine haec legimus [v. 71], *Non frustra quidam iam nunc in limine perstat Sedulus ac crebro prospicit ac refugit, Et simulat transire domum, mox deinde recurrit Solus et ante ipsas excreat usque fores.* in his ille quem modo dixi codex aut crebro habet, quod ferri non potest: in aliis libris et crebro scriptum est, quam coniecturam ut par est, habeo, sed veram. nam quod sequitur *ac* fecisse potest ut etiam prius *ac* scriberetur. atque cum haec verba, *ac crebro prospicit ac refugit,*

ita comparata sint ut *refugit* cum quadam gravitate additum sit et, ut aiunt, ἐξ ἀπροσδοκίτου, hic quidem *ac* videtur esse aptissimum, pro priore *ac* pari certe iure et dicere poterat Tibullus. recte enim eis quae antecedunt, *Non frustra quidam iam nunc in limine perstat Sedulus*, annectuntur quasi pari ordine posita et crebro prospicit *ac refugit*: in quibus *ac refugit* partem enuntiati gravius exprimit. ceterum quandoquidem ad hanc particulam delatus sum, hoc addam, non casu factum esse ut ea tam raro Tibullus uteretur, sed arte. Horatio in sermonibus et epistolis et in primo odarum libro haud ita raro *ac* particula utitur, perraro in altero et tertio (2, 20, 23. 3, 25, 44. 28, 6), in quarto nusquam: Vergilius saepe habet in Aeneide et in georgicis, sed non nisi bis in eclogis 3, 4 *ipse Neaeram Dum fovet ac ne me sibi praeferat illa veretur*, et 4, 9 *quo ferrea primum Desinet ac toto surget gens aurea mundo*. in utroque autem versu, ut recte intellectum est, et non posuit Vergilius propterea quod eadem litterae et antecedunt. sed praecipue comparanda est cum Tibullo reliquorum poetarum elegiacorum consuetudo. itaque Lygdamus nusquam usus est *ac* particula, Propertius, ut mihi quidem videtur, in duabus tantum dicendi formulis. nam 3, 24, 15 non nego bonum esse quod in codice Groningano legitur *Ac peream, si me ista movent dispendia*: sed non deterius est quod Neapolitanus habet *Ah peream*. tum 4, 6, 41 ss. scriptum est in Neapolitano libro *Nec speculum strato vidisti, Lygdame, lecto? Ornabat niveas nullane gemma manus? Ac maestam teneris vestem pendere lacertis Scriniaque ad lecti clausa iacere pedes?* mihi vehementer placet *At maestam* Groningani codicis. sed *ac primum* dixit Propertius 4, 10, 43, qua dicendi formula nihil est in prosa oratione frequentius: sed ne poetae quidem ab ea abstinuerunt, ut Vergilius ge. 3, 166, Aen. 4, 174. denique ter dixit *Ac veluti*, 2, 3, 47. 3, 15, 54. 4, 15, 34. rectissime autem Lachmannus hoc *Ac veluti* in altero horum versuum tuitus est (p. 117) ut diceret delitescere copulativam *ac* particulae significationem. id facillime fieri poterat in formula dicendi quae solennis est in comparationibus, similiter atque in optandi formula *atque utinam* prior particula non nunquam non conectit orationem, sed cum altera artissime cohaeret (<ac delituit hunc in modum copulativa particulae significatio apud Vergilium Aen. 2, 626, 6, 707 et in lapidis carmine apud

O. Jahnum spec. ep. p. 408). *ac veluti* et *ac velut* quam frequens sit in comparatione exemplis ostendam Vergilii ge. 4, 470. Aen. 1, 448. 2, 626. 4, 402. 441. 6, 707. 9, 58. 10, 405. 707. 803. 11, 809. 12, 365. 521. 684. 715. 908. similiter Rabirius dixit in versu quem in appendice halieuticorum Ovidii et cynegeticorum Gratii et Nemesiani p. 78 protuli, *Ac veluti Numidis elephas circumdatur altus*, similiter multi alii. eadem quae Propertii consuetudo est Ovidii. qui cum in hexametris metamorphoseon et halieuticorum versibus non absteineat ab *ac* particula, abstinet ab ea in elegiis. nam fast. 3, 525 et 6, 531 non omnes libri habent *Plebs venit ac viridis passim disiecta per herbas Potat*, et *Parva mora est, caelum vates ac numina sumit*, sed invenitur etiam et: trist. 4, 8, 15 plerique et meliores libri praebent *Illud amicitiae sanctum et venerabile nomen*: trist. 4, 3, 13 scribendum est ex optimo codice Gothano *Crede quod est et vis et desine tuta vereri*, non *ac desine*: her. 21, 235 vereor ne non recte Handius *Ac* scribendum esse coniecerit. restant formulae, *Ac veluti* trist. 2, 149, *Tot maria ac terras* ex P. 4, 11, 16 et *tot ac tantis* trist. 5, 4, 47 (ubi insuavem sonum praerberet *tot et tantis*), *Ac ne forte putes* rem. 465 (nam hanc esse formulam Bentleius demonstravit ad Hor. carm. 1, 48, 7). tum *simul ac* a. a. 2, 33, fast. 2, 604. denique trist. 5, 13, 29 propter sonum scripsit *Sic ferat ac referat*.

In illo autem ad quem tandem revertor Catulli versu scriptum fuisse opinor prisco more *multei coluere iuvenci*: inde factum *multi acoluere*, *multi accoluere*. quales errores in Catulli carminum exemplaribus inveniuntur plurimi, quos singulos enumerare omitto.

Removimus igitur insolentem copulativarum particularum collocationem ab eis Catulli carminibus in quae ultro eam inferre studuerunt grammatici, coniecturis ludentes neque ullo modo anquirentes quid usus atque consuetudo eius ferret, quasi temporum et poetarum eadem in omnibus omnium esset ratio: restat ut de uno versiculo dicamus in quo ipsi codices illam collationem praebent. quod quo rectius fieri posset ascribendum duxi totum carmen 57, quo iste versiculus continetur. itaque ut errores quosdam ab Italis dudum rectissime emendatos taceam, sic perscriptum est in libris (p. 28, 6 ss.)

*Pulcre convenit improbis cinaedis,
Mamurrae pathicoque Caesarique.
Nec mirum: maculae pares utrisque,
Urbana altera et illa Formiana,
Impressae resident nec eluentur:
Morbosi pariter, gemelli utrique,
Uno in lectulo, erudituli ambo,
Non hic quam ille magis vorax adulter,
Rivales, socii et puellularum.
Pulcre convenit improbis cinaedis.*

Quales fuerint maculae Caesaris urbana, Formiana Mamurrae, minus me scire fateor quam quosdam interpretes, ut multa ignoramus quae veteres scriptores sui temporis hominibus satis perspicue significaverunt: et sufficit probra summatim intellegere. verum in eis quae proxime sequuntur haereo: videntur enim cum universa huius carminis ratione minime congruere. nam illa verba, *Pulcre convenit improbis cinaedis*, quam habeant sententiam non magis obscurum est quam quod similiter dixit apte commemoratus ab Achille Statio Martialis 8, 35 *Cum sitis similes paresque vita, Uxor pessima, pessimus maritus, Miror non bene convenire vobis.* itaque etsi Catullus Caesarem et Mamurram cinaedos et iterum Mamurram pathicum iam in principio carminis appellaverat, tamen repetere hoc et inculcare potuit in similitudinis quae utriusque esset descriptione: nam morbosi sane ea significatione dici videntur quam Bentleius explicavit ad Hor. carm. 1, 37, 9: sed quod sequitur *gemelli utrique, Uno*
40 *in lectulo, erudituli ambo*, hoc non possum¹ intellegere. gemelli vocabulo in declaranda similitudine Horatius bis ita usus est ut rei in qua duo essent similes commemorationem adderet pariter atque in gemini vocabulo Cicero fecit, neque tamen nego ad describendam perfectam similitudinem ipsam illam vocem per se sufficere posse, quem ad modum Martialis 12, 49, 12, uniones dicit *formosos niveos pares gemellos*: sed in Catulli versu non sufficit propterea quod istud *gemelli utrique* neque singularum similitudinum enumerationi praemissum est, ut generatim species comprehenderet, neque eadem ratione positum in fine, sed intermistum non satis congruenter singulis. similiter *uno in lectulo*, ita dictum ut per se constet sententia, ferri non posse existimo. nam quod Caesar cum Mamurra uno in lectulo re-

quiescebat, id commemorari potuit tanquam argumentum caritatis et amicitiae, non potuit inter causas referri cur utrique pulere conveniret. non defuerunt qui orationem aliter conformare vellent. atque Achilles quidem Statius frustra et ut difficultatem illam non sentiret scribendum esse coniecit *Unilectuli*. multo melius est Mureti, ut videtur, inventum, *Uno in ludulo erudituli ambo*, neque absurde Balthasar Venator tolle inquit *distinctionem vulgatam et mecum sic scribe*, *Uno in lectulo erudituli ambo*. alludit enim ad proverbium, *Uno in ludo edocti. vult enim istos duos esse per omnia pares et una itasse in eandem scholam nequitiae et improbitatis*. verum erudituli vocabulum forma deminutiva, sed significatione participii, non adiectivi, dictum, quoniam haud exigua est orationis insolentia, non attribuerim Catullo, si forte alia ratione hic versus explicari possit. nihilo tamen minus interpunctionem tollendam et utrumque versum sic scribendum esse existimo,

Morbosi pariter, tenelli utrique,

Uno in lectulo erudituli ambo.

tenellus recte appellabitur Mamurra, quem Catullus carmine 29 (p. 15, 17 ss.) omnium cubilia perambulare dicit ut albulum columbulum aut Adoneum. neque minus ipse Caesar hoc nomine vituperari a poeta poterat: nam Caesarem circa corporis curam (ut Suetonii verbis utar Caes. 45) *morosiolem fuisse constat, ut non solum tonderetur diligenter ac raderetur, sed velleretur etiam, ut quidem exprobraverunt. καίπερ παρηβηκῶς ἐς κάλλος ἤσκει, ut ait Cassius Dio 43, 43. τῇ τε γὰρ ἐσθῆτι¹ 41 χαυνοτέρα ἐν πᾶσιν ἐνηβρύνετο καὶ τῇ ὑποδέσει καὶ μετὰ ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ — ἐχρήτη, τό τε ὅλον τῇ γε Ἀφροδίτῃ πᾶς ἀνέκειτο καὶ πείθειν πάντα ἤθελεν ὅτι καὶ ἄνθος τι ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἔχει. non opus est ut plura excribam aut alia congeram: omnia enim diligentissime comprehendit Drumannus hist. Rom. 3, 736 s. 740 ss. deinde eruditulum non inepte Catullus dicit Caesarem, quem plura scripsisse praeter bellorum suorum historias et non nulla adeo quae ad grammaticam eruditionem pertinebant omnibus notum est: Mamurram quoque non rudem fuisse nec illitteratum ex hoc carmine discimus. lectulum igitur puto eum significari in quo legebant et scribebant veteres, utiturque deminutivi vocabuli hac significatione Ovidius trist. 4, 41, 38. denique *uno in lectulo* si cum reliquis eiusdem versus

vocabulis arte coniungimus, minuitur inepta sententiarum dissimilitudo: nam sic ad obiurgationem eruditionis, quae inter causas cur familiaribus istis tam bene conveniret recte numeratur, illa unius lectuli commemoratio, qua siquis turpitudinem simul exprobrari putat, equidem non repugno, additur tantum atque accedit, non suum sibi pondus requirit. sequitur gravis adulteriorum criminatio et praecessit antea turpior muliebris patientiae. quis igitur credat totam similitudinis descriptionem non gravissima accusatione concludi, sed satis leni cavillatione quod socii essent puellarum? et illud quod antecedit *rivales* etiam magis enervat orationem. id quodam modo sensit Iosephus Scaliger, cum scriberet *Rivales socii puellularum*, et removerat coniunctionem antea Muretus. verum Scaligero hic accidit quod non nunquam animadvertere licet in viro summi ingenii summaeque eruditionis, ut suo ipse invento non recte uteretur. *rivales socii* inquit, *ut distinguantur a rivalibus aemulis*. id sic dicturum fuisse Catullum merito dubitare mihi videor. enimvero sublata et particula talis oritur obiurgatio qualem in fine carminis requirimus. *rivales socii puellularum* dicuntur qui et socii sint amatoresque puellarum et rivales earundem tanquam pathici. iteratur igitur muliebris patientiae criminatio in qua totum carmen versatur. in hanc explicationem num Fortunae beneficio ipse inciderit Doeringius an ab alio sumpserit (nam in eodem hoc versu turpes errores simul effudit) non potui exquirere: sed est tamen verissima, neque mutationis probabilitatem quisquam desiderabit. quotiens¹ enim ex antiquae scribendi consuetudinis recordatione maxime Lachmannus in Catulli carminibus fructum ceperit non opus est commemorare. sed utar hac occasione ut similiter Ciceronis quaedam verba emendem. nam inter exempla et particulae pro eo quod dicitur *etiam* a Cicerone positae referuntur haec ex oratione Cluentiana (42, 117), *sicuti et plerique vestrum sciunt*, atque ex libro de inventione altero (2, 7) *sicut et ipse cuius instituta sequebantur fecerat*. non invenio *sicuti* et vel *sicut* et saepius Ciceronem dixisse atque haec ipsa exemplorum paucitas dubitationem movet. atqui in posteriore loco optimus liber Turicensis non *sicut et* habet, sed *sicuti*. quare utrobique *sicutei* scriptum fuisse existimo. rarius quam quis opinetur priscum illud *ei* in antiquis Ciceronis librorum exemplaribus apparet, veluti in rei publicae codice nusquam. sed saepe tamen numero invenitur in palimpsesto libro orationum Niebuh-

riano, *exceistumare exceistumes publicaneis furtei ieis iei deicat cogei istei sei noteis domesticeis lubeidine seic suspicio*. tum quod in Vatiniana oratione, 14 (33), Erfurtensis codex habet *anne* videtur fuisse *annei*, et *neque* quod habet 14 (44) *nequei*, et quod or. pro A. Caecina 8 (22) *meieci* scriptum est in eodem codice, invenerat librarius *ameici*. denique in eadem oratione 14 (40) *deici* scriptum est in codice palimpsesto Taurinensi.

VI

Sublato unico quod in codicibus erat *et* licentius collocati exemplo reliquum est ut quis dicat neque consilio neque propter communem aliquam illa aetate dicendi consuetudinem Catullum ab hac coniunctionis collocatione abstinuisse, sed casu fieri ut nullum in eius carminibus exemplum inveniatur: quanquam eius modi casum iure mirere in plus quam duobus versuum milibus. ego vero diligenter investigando satis, ut videtur, explore cognovi antiquiores poetas Latinos (nam de scriptoribus sufficiunt quae Handius dixit Turs. 1, 512. 2, 538, sumpta illa partim a Ruddimanno 1, 324) coniunctionum copulativarum traiectionem non minus quam Catullum ignorasse ipsaque Catulli aetate primum eam apparuisse et raro. itaque hunc locum disputatione persequar.¹

43

Corrueret autem tota haec doctrina, si Livii essent Andronici versus illi ex parte *μειούροι* quos Terentianus Maurus 1935 (p. 2426 P.) quasi ex Inone eius exscriptos attulit, *Et iam purpureo suras include cothurno, Balteus et revocet volucres in pectore sinus, Pressaque iam gravida crepitent tibi terga pharetra: Derige odorisequos ad certa cubilia canes*. sed hos versus non esse Livii Iosephus Scaliger primus recte intellexit, cui postea optimus quisque assensus est. recte autem Godofredus Hermannus el. doctr. metr. p. 354 negat credibile esse Terentianum ita se decipi passum esse ut hos versus a Livio illo scriptos putaret. ego vero Terentianum ullo modo deceptum esse aut alios decipere voluisse nego: vide enim quibus verbis hos versus suae orationi annectat, *Livius ille vetus Graio cognomine suae Inserit Inoni versus, puto, tale docimen: Praemisso heroo subiungit namque miuron, Hymnum quando chorus festo canit ore Triviae. dicit puto et tale docimen*. putabimus igitur Caesium Bassum *μειούρους**